

Міністерство освіти і науки України  
Чернівецький національний університет  
імені Юрія Федьковича  
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)

II науковий семінар

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:  
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей

м. Чернівці, 6 грудня 2018 р.

Чернівці

*Технодрук*

2018

## ОРГКОМІТЕТ

Добржанський О. В., д.і.н., проф. (*голова*)  
Скорейко Г. М., к.і.н., доц. (*заступник голови*)  
Чучко М. К., д.і.н., проф.  
Пивоваров С. В., д.і.н., проф.  
Михайлина Л. П., д.і.н., доц.  
Возний І. П., д.і.н., проф.  
Рідуш Б. Т., д.г.н., проф.  
Мисько Ю. В., к.і.н., доц.  
Грига В. В.  
Буйновська Є. В.  
Боднарюк М. І.  
Калініченко В. А., к.і.н.  
Ільків М. В., к.і.н. (*секретар*)

**Археологія Буковини:** здобутки та перспективи: Тези доповідей  
II наукового семінару (м. Чернівці, 6 грудня 2018 р.). – Чернівці:  
Технодрук, 2018. – 109 с.

Тези доповідей наукового семінару присвячені актуальним питанням археології Буковини та сусідніх регіонів. Розглядається проблематика кам'яної доби, епохи палеометалу, раннього заліза, середньовіччя та раннього нового часу, а також охорони об'єктів археологічної спадщини, історичних реконструкцій і музеєфікації старожитностей краю. Результати досліджень представили науковці та краєзнавці з Чернівецької, Тернопільської, Івано-Франківської областей, Києва, Львова, Ужгорода, Луцька, Кам'янка-Подільського, Будапешта.

© Науково-дослідний Центр  
Буковинознавства, 2018  
© Автори, 2018

## З М І С Т

<b>Бандрівський М., Білик М.</b> Про хронологічну позицію бронзового казана зі скарбу біля м. Вашківці Вишницького району Чернівецької області .....	7
<b>Бандрівський М., Гнатюк Р.</b> Нове ранньопалеолітичне місцезнаходження Східниця-II в північно-східній частині Верхньодністерських Бескидів.....	9
<b>Баюк В.</b> Матеріали розвідкових досліджень давньої переправи Луцька.....	13
<b>Белінська С., Ротар О.</b> З історії створення археологічної експозиції Чернівецького обласного краєзнавчого музею .....	15
<b>Боднарюк М.</b> Знахідки монет Османської Імперії XV–XVIII ст. на поселеннях с. Опришени та з його околиць .....	17
<b>Боднарюк М., Калініченко В.</b> Нагель пізньосередньовічного корда з території Буковини .....	19
<b>Болтанюк П., Мегей В.</b> Давньоруське укріплення в районі Вірменського бастиону м. Кам'янець-Подільського.....	21
<b>Вакуленко Л.</b> Етнокультурна ситуація у Дністровському басейні у римський час.....	25
<b>Вамуш А.</b> Символіка металевих жіночих прикрас слов'янського населення Буковини (друга половина V–VII ст.).....	27
<b>Возний І.</b> Побутовий інвентар X–XIII ст. з археологічних пам'яток Північної Буковини .....	29
<b>Волощук Я.</b> Реконструкція давніх поселень як основа туристичної інфраструктури Буковини .....	32

Монета виготовлена з якісного срібла, вага – 0,74 г, діаметр – 10,57 мм. Так само до XV ст. відноситься і срібний акче Баязида II (1481-1512), вага якого становить 0,77 г, діаметр – 11-12 мм.

До першої половини XVI ст. відноситься знахідка турецької монети аспра (акче) султана Сулеймана I (1520-1566). Вона виготовлена з якісного срібла, вага становить 0,65 г, діаметр – 10 мм. На AV: Легенда Sultan /Suleyman/ bin \* şah/ На RV: (Azze nasaruhu be) duri/ (E)dirne/sene/ Монета відноситься до I групи монет султана (1512-1541), I періоду (1520-1534), викарбувана в м. Едирне. До другої половини XVI ст. відноситься знахідка турецької монети (дирхема) султана Мурада III (1574-1595). Вона виготовлена з високоякісного срібла, вага становить 2,60 г, діаметр – 19 мм. На AV: Легенда Sulta (n Murad) / bin sultan (Selim şah /azze nasaruhu). На RV: В центрі: duri, внизу; be, зверху; Haleb, посередині. Навколо по окружності: (Halledallahu mulkeh)u ve sultanehu sene.

З визначених знахідок турецьких монет, дві монети належать до XVIII ст., які відносяться до правління султана Махмуда I (1730-1754): срібна пара діаметром 15 мм і вагою 0,40 г; срібна пара Мустафи III (1757-1774), виготовлена в Ісламабаді 1757 р., діаметром 24 мм, вагою 4 г. Декілька монет залишаються ще не визначеними і потребують подальшого дослідження.

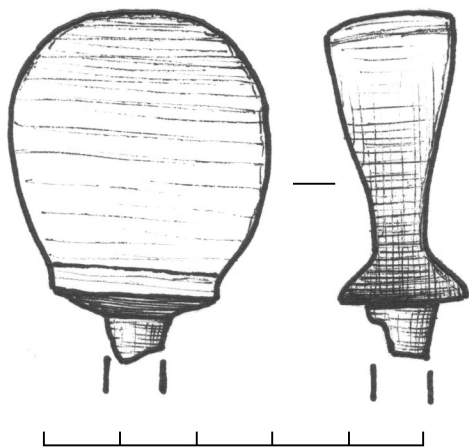
Нумізматичні знахідки з с. Опришени та його околиць дозволяють отримати якісно нову інформацію про грошовий обіг у XV-XVIII ст. на Буковині. Виявлені нумізматичні матеріали також засвідчують впливову роль турецької монети в місцевому грошовому обізі.

*Микола Боднарюк (Опришени),  
Віталій Калініченко (Чернівці)*

### **НАГЕЛЬ ПІЗНЬОСЕРЕДНЬОВІЧНОГО КОРДА З ТЕРИТОРІЇ БУКОВИНИ**

Аналіз еволюції військової справи на теренах Східної Європи займає важливе місце у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців. Завдяки цьому накопичена значна інформація про походження та використання різних видів зброї, простежені зміни в її типології та функціональному призначенні.

У працях фахівців також розроблена детальна класифікація окремих видів зброї та встановлені її чіткі хронологічні рамки. Однак



**Рис. 1.** Нагель корда з території Буковини.

зокрема, на території Чернівецької області. Корди – це клинкова рубляча і колюча холодна зброя з найчастіше коротким широким (прямим або викривленим двосічним або однобічно заточеним) клинком і ефесом (руків'ям з перехрестям чи скобою або без них та нагелем). Корди були популярною зброєю серед міщан (ремісників і торгівців) і в статутах багатьох ремісничих цехів або й навіть міст спеціально відзначалося, що вони є необхідним атрибутом самозахисту і могли носитися чоловіками після їх вступу до конкретної цехової організації чи при досягненні певного віку. Слово «корд», як відзначав відомий дослідник Ю. Бохан, походить, ймовірно, від німецького «кордэляч» або «кордалеч» (Kordelatsch, Kordalätsch), що, у свою чергу, є спотвореною італійською назвою «кортэлас» (cortelas) – «великий ніж». Під визначенням поняття «корд» розуміють холодну зброю кількох характерних форм – від великих ножів до різного видового асортименту тесаків, назви яких залежать від країни походження зброї. Оскільки подібного типу знахідки є рідкістю, то необхідно відзначити, що кожен елемент корда є важливим не лише для реконструкції зовнішнього вигляду зброї, а й для реконструкції військово-політичної історії регіону в XIV-XVI ст. Нагель, про який піде мова, був виявлений під час польових розвідок в с. Нижні Синівці Глибоцького р-ну, в уроч. Гуральня. Він залізний,

разом з тим відзначимо, що середньовічне озброєння вивчено вкрай нерівномірно. Про його використання в окремі періоди за браком джерел відомо досить мало. Зокрема ще недостатньо вивченими є питання, пов'язані із поширенням великих бойових ножів (кордів) на території сучасної України.

Вцьому плані є важливими матеріали, отримані під час вивчення археологічних старожитностей Середнього Подністрів'я та Попруття,

пошкоджений (відсутня більша частина стержня, який кріпився до руків'я бойового ножа), дещо деформований, округлої форми (рис. 1). Його збережена довжина повністю – 4,5 см, довжина до перемички зі стержнем – 3,9 см, висота – 3,4 см, найбільша товщина виробу – 1,7 см, найменша товщина – 0,7 см, параметри підпрямокутної перемички – 2,1×1,7 см, параметри стержня – 0,7×0,8×0,6 см, маса виробу – 73,1 г. Супровідний матеріал представлений фрагментами кераміки, яка датується XV-XVI ст., а також монетними знахідками цього періоду: срібний гріш Петра Мушата вагою 0,52 г, діаметром 17-19 мм; три мідних півгроша Олександра Доброго вагою 0,75-0,85 г, діаметром 14 мм; гріш Богдана III вагою 0,74 г, діаметром 16-18 мм; срібний польський солід XVI ст. вагою – 0,68 г, діаметром – 17 мм. Загалом у широкому розумінні виявлений нагель можна датувати XV – першою половиною XVI ст. Варто відзначити, що округлі нагелі або захисні упори ножів часто мали прорізний орнамент. Суцільно округлі нагелі також мали орнаментацию на поверхні виробу та отвори по його периметру. Аналогічні захисні упори представлені в археологічних старожитностях у Центрально-Східній Європі, переважно в Чехії, Словаччині, Польщі тощо. Так, схожі нагелі походять з Янославіце (друга половина XV ст.), Мстеніце (XV ст.), Роштїна (XV – початок XVI ст.), Шостина (Чехія) (XV ст.) тощо.

Таким чином, знахідка нагеля корда є важливою для розуміння військово-політичної історії регіону в XV – на початку XVI ст. Очевидно, її слід пов'язувати з подіями кінця XV ст., а саме з польсько-молдавською війною 1497-1499 рр., бойові дії якої широко розгорнулися на території Буковини та відступом польських військ після їхньої поразки в Козминській битві 1497 р.

*Петро Болтанюк,*

*Валерій Мегей (Кам'янець-Подільський)*

## **ДАВНЬОРУСЬКЕ УКРІПЛЕННЯ В РАЙОНІ**

### **ВІРМЕНСЬКОГО БАСТІОНУ**

#### **м. КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО**

2012 р. Кам'янець-Подільською археологічною експедицією при ДП ОАСУ «Подільська археологія» (Б.С.Строць, В.П.Мегей, П.А.Болтанюк) сумісно з археологічною експедицією історичного факультету Національного університету імені Івана Огієнка (А.Ф.Гуцал, В.А.Гуцал) проведено охоронні археологічні

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:  
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей II наукового семінару

м. Чернівці, 6 грудня 2018 р.

Комп'ютерна верстка – *В.А. Калініченко*

*На обкладинці: поштівки кінця ХІХ – початку ХХ ст. із зображенням руїн  
Цецинського замку в Чернівцях і Хотинської фортеці, а також знахідки з  
археологічних пам'яток Чернівецької області.*

Підписано до друку 15.11.2018. Папір офсетний. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 6,04. Зам. № 30. Тираж 100 прим.

Видавець та виготівник: ПВКФ «Технодрук»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1841 від 10.06.2004 р.

58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф.18, тел. (0372) 55-05-85